„Het zaad zal Hem dienen."

Het zaad zal Hem dienen; het zal den Heere aangeschreven worden tot in geslachten.
Psalm 22 : 31.

Van zijn afkomst weet onder ons maar een zeer enkele. Verreweg de meesten weten van een eeuw het; van vader en grootvader; en dan hokt het. Reeds de overgrootvader is voor de groote menigte van menschen een onbekende.

Komt ge nu wat hooger in de maatschappij, dan komt er ja, soms een eeuw, soms twee eenwen bij. Maar toch de gezinnen waarin men tot op de Synode van Dordt teruggaat, zijn reeds op een niet al te groote lijst te brengen.

Zeker schuift de oude, echte adel meest nog iets hooger op, en prinselijke huizen veel hooger. Maar toch, een geslacht te zoeken, waarvan de herkomst tot op de kerstening van deze landen vaststond, is een onbegonnen werk. Bilderdijks tobben weet er van te verhalen. Even over de duizend komen de allerversten, en zelfs allerverst is dan nog allesbehalve allersekuurst.

Maar dan liggen er nog een kleine vijfmaal duizend jaren achter, en van die vijfmaal duizend jaren weet nietmand iets. Dat verliest zich zelfs voor de prinselijke geslachten in het grijsgrauwe der vergeten historie. Alleen van Noach en ten slotte van Adam weet men, niet uit zijn geslachtregister, maar uit de Schrift, maar dat gaat dan voor verre de meesten ook zoo geheel buiten hun familiegevoel om, dat ze bij het noemen van die namen nooit het besef krijgen, dat ze van bloedswege met die twee Schriftpatriarchen in rechte opgaande lijn gemeenschap hebben.

Veilig kan men dan ook zeggen dat het eerbiedsgevoel, voor wat het *verleden* van ons geslacht aangaat, er bij ons menschen uit is.

Men had uitnemend wel den vollen geslachtsboom van heel de menschheid kunnen hebben, en de Heilige Schrift is ons ten bewijze, dat de opteekening er van volstrekt geen overtollige moeite ware geweest. Waartoe anders zoo breede geslachtsregisters in de Schrift, en dat volstrekt niet alleen voor Juda's stam en voor de heilige geslachtslinie van den Christus.

Alleen de zonde heeft dit verhinderd.

Naar Gods bestel hooren we allen saâm en organisch bijeen, en heeft die eenheid hoog be lang. Maar de zonde is zelfzucht, en doet daarom die eenheid uiteenspatten. Het worden allen op zichzelf staande menschen, liefst individuen, eenlingen. Nu ja, zijn vader en moeder kent men natuurlijk, althans meestal. Maar wat kan grootvader u schelen, wat een overgrootvader? Met uitzondering natuurlijk „zoo er geld was", want dan rekent de hebzucht alles haarfijn na. Niet om dien mensch, noch om zijn hart, noch om zijn leven, maar om den rijken *boedel*, dien hij achterliet.

Zoo trad het hooger belang geheel terug, een belang van lagere orde alleen deed nog soms in oude brieven en registers van den burgerlijken stand, en in doopboeken snuffelen. Iets waarlijk voor enkele familiën nog de ijdelheid bijkwam. De pronkzucht om te kunnen pronken met een geslachtsboom waar scheepenen en regenten, waar veldheeren en admiraals toe hebben gehoord.

Vooral wie *zelf* minder beduidde, poogde dan soms beduidenis te ontleenen aan de dege mannen van zijn voorgeslacht.

Toch is *het verleden* hier niet al. Zal het goed zijn, dan moet er ook gerekend worden met *de toekomst*.

Hoor maar, hoe de Christus in Psalm 22 jubelt: „*Het zaad zal Hem dienen*, het zal den Heere aangeschreven worden tot in geslachten".

Dat zeggen komt voor aan het slot van zijn *E profundis*. Het begon met de bange, ontzettende klacht van het *Eli, Eli Lama Sabachtani*. „Mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten"! Ging toen over in den bitteren toon van het: „Ik ben een worm en geen man". Doorliep toen al de stervensangsten van Golgotha. Ten slotte werd het een vooruit *sterven* in het voorbesef. En toen in die diepste diepte afgezonken, boog zich plotseling het zielsleven op, naar boven. Toen kwam de triomf, de jubel, de juichkreet der overwinning: „Van u zal mijn lof zijn in *een groote gemeente*". De Christus voor altoos de Profeet onder het volk des Heeren. En nu teekent de Messias voornit dit volk in zijn lengte en breedte. *Breed* zal het zich over de aarde spreiden, want *alle einden der aarde* zullen het gedenken en zich tot den Heere bekeeren. Maar ook in *lengte* van dagen zal het op aarde worden voortgeplant: „*Het zaad zal Hem dienen*, het zal den Heere aangeschreven zijn tot in geslachten. Zij zullen aankomen en zijn gerechtigheid verkondigen *den volke dat geboren wordt*, omdat Hij het gedaan heeft."

Zoo staat Messias op Golgotha tusschen het *verleden* en de *toekomst* in.

Dat *verleden* vat hij in zijn eigen persoon saam, want alleen van den Christus is de geslachtsboom tot op Adam doorgaande, en in de *toekomst* zal hij zijn volk tot op zijn wederkomst doen gaan. Door alle geslachten die komen zullen. Tot aan het einde.

En hiermede is dan feitelijk ook deze verwoesting der zonde te boven gekomen.

Laat het menschelijk geslacht tot zand in zijn eenlingen verstuiven, had de zonde gezegd. En zie de Christus herstelt het in zijn innerlijke eenheid. Van Adam tot Christus, en van den Christus die stierf op Golgotha, tot den Christus die eens wederkomt op de wolken.

Een triomf die door onze vaderen op de Synode te Dordrecht gevoeld is, toen ze voor zich *en hun zaad* zwoeren, dat ze de hun nu zoo heldere waarheid maintineeren zouden tot aan het einde der dagen als Christus het al door zijn wederkomst zou besluiten.

Hun *E voto*.

Hier nu, treedt het Verbond, en met het Verbond de *Kinderdoop* in.

De Mennoniet, de Wederdooper, de Baptist voelt hier niets voor noch van. Hij let alleen op de wedergeboorte der enkele personen. Voor den samenhang, voor het geslachtsverband heeft hij geen oog.

Het was daarom heerlijk, dat onze vaderen voor dat verband in *het Verbond* weêr oog kregen. Ook hierin feilden wel velen, die het *Verbond* alleen verstonden als een personeele toezegging van beloften. Maar de leidende gedachte onzer vaderen reikt toch verder en ging dieper, en al kan niet gezegd, dat ze de Verbondsgedachte voor wat de *toekomst* aangaat rijk hebben opgevat, ze peilden de diepte dier gedachte toch met het oog op het verleden, en met name hun inzicht in de verhouding van Werk- en Genadeverbond heeft hun besef van schuld en zonde, en daarmede hun recht begrip van Rechtvaardigmaking en Genade verhelderd.

Het *Verbond Gods* ziet juist op het geslachtsverband. Die bijvoeging „*u en uwen zade*" is hier geen aanhangsel, geen bijvoegsel, maar hoofdzaak. Daarom is het *Verbond* er. Om den eenling zou er geen Verbond zijn. Het Verbond is er om de velen en om den samenhang dier velen in de geslachten.

Natuur en Genade worden in het Verbond saâmgesnoerd. Het rust op het natuurlijk verband der geslachten, en weeft door dat verband den gouden draad der zaligmakende genade.

En dát nu is onze Kinderdoop, dien men geestelijk reëel in zijn mystieken achtergrond vindt in wederbarende genade, maar die voor ons treedt als *Verbondszegel*.

De kerk, dat zijn niet de nu volwassenen en de nu levenden, de kerk is altoos wat nu leeft *met het zaad der kerk*.

„*Het zaad zal Hem dienen*, en het zal den Heere aangeschreven worden *tot in geslachten!*"

Niet alsof de genade een erfstuk ware, want het komt uit de ouders niet, maar omdat de genade door de bedding van het Verbond vloeit, en God de Heere de eenheid van het menschelijk geslacht dat Hij schiep niet loslaat.

Het „zaad" dat is de eenheid, de duurzaamheid.

Reeds in de schepping zelve wees God er u op. Eerst schiep Hij „de grasscheutkens" en „het vruchtdragend geboomte", maar die grasscheutkens waren *zaadzaaiende*, en dat vruchtbare geboomte was „dragende vrucht naar zijn aard, *zoëlks zaad daarin lag*". En toen ging het nog verder, en verscheen de rijke dierenwereld, en aanstonds heette het tot die dierenwereld: „*Zijt vruchtbaar en vermenigvuldigt*".

Daarin nu was iets van uw beeld voorafgeschaduwd, en toen kwam de mensch, en heette het tot Adam: „Wees vruchtbaar en vermenigvuldig en vervul de aarde.

God zou niet mensch naar mensch op de manier van Adam scheppen, maar *uit Adam* zou al ons geslacht voortkomen. *Uit zijn zaad* zou *al* het menschelijk geslacht zijn.

Onze eenheid ontstaat dus niet pas, doordien we ons aaneensluiten. Onze eenheid ligt achter ons in wat God schiep en verordineerde.

Zooals de lelieën des velds en de vogelen des hemels zich sinds het Paradijs in eene lange levenslijn hebben voortgeplant, zoo liep ook de levenslijn des menschen, en die lijn gaat door, voor ons uit, gelijk ze achter ons ligt. „Het zaad zal Hem dienen". Met *ons* sterven is het niet uit. Ook als wij in het graf zijn nedergedaald, gaat het werk Gods en het volk Gods op aarde door.

„Tot in alle geslachten."

Hierin nu ligt de hoogere adel van alle opvoeding, van alle catechisatie, van alle Christelijk onderwijs, en het is hard te zien, hoe velen in dat alles alleen het belang zien, om voor *hun* kind te zorgen, dat dat eene kind terecht kome, eerst hier op aarde, en dan daar boven.

Niet dat we dit misprijzen, eer valle er klacht, dat zoo velen zelfs dát beheerschende gevoel niet kennen. Maar het is niet genoeg. Er moet grooter stuwkracht achter komen. Het moet worden, niet alleen voor dit kind, maar ook voor uw kindskind, en voor het achterkleinkind van uw kindskind een kracht doen werken, die in al uw geslachten tot op de wederkomst des Heeren doorgaat. Niet maar opvoeding van uw kind, maar opvoeding *van uw geslacht*. Het *zaad* is heel iets anders dan uw eene kind, het zaad is al wat er nog komen moet, totdat het einde intreedt.

„Het zaad zal Hem dienen", dit is een regel voor huwelijkssluiting. Vooreerst *dat* huwe wie huwen kan; want anders breekt gij de lijn bij u af, en komt er uit u niets, om den Heere te dienen in de 20e, in de 21e, in de 22e eeuw. Maar ook, dat wie huwt lette op wat de gekozen jonge man of jongedochter voor het zaad, dat God dienen moet, zijn zal.

„Het zaad zal Hem dienen", dit is, om nu niet meer te noemen, tegelijk een bron van rijke vertroosting als ge soms worstelt en over Sion treurt.

Dan wordt het u soms bange. Zoo veel gaat achteruit. Wat zal er van Gods kerk, wat van de zaak des Heeren worden, als met u allen die nu vooraan in het gelid staan, eens ten grave zijn gedaald?

Doch weg met die gedachte der beduchtheid en der vreeze.

Messias zelf heeft gezegd: „Het zaad *zal* Hem dienen tot aan het einde der geslachten".

En daarom wijke de vreeze u uit het hart.

Sion zal vaststaan ook in de eeuwen die na u komen. Een zaad dat Hem dienen zal, blijft er altoos.

Amsterdam, 6 Mei 1898.

Ziekenverpleging.

Gelijk we reeds vroeger opmerkten is een hospitaal ons *niet* het ideaal van ziekenverpleging.

Het huisgezin behoudt ook hier de eerste rechten, en de eerste plichten zijn ook hier aan het huisgezin opgelegd.

Dit punt laten we echter voorshands rusten, om nu alleen de vraag te stellen, of wij Gereformeerden het zonder een eigen zieken- of krankenhuis van meer algemeenen aard doen kunnen.

En dan luidt ons antwoord, dat we o. i. zulk een krankenhuis *niet* ontberen kunnen, en dat wel om de navolgende redenen:

1°. Omdat de heelkundige operatiën gebleken zijn, zulk een inrichting en zulk een voorzorge te behoeven, dat alleen in een opzettelijk daarvoor ingericht lokaal zulk een operatie van eenigszins ernstigen aard mag ondernomen worden, wil men niet in strijd handelen met het 6e gebod, dat ons verbiedt, ons in eenig gevaar te brengen van ons leven, waar dat te mijden is.

Zulk gevaar voor ons leven nu levert een operatie aan huis metterdaad op, en alleen in een ziekenhuis zijn die inrichtingen te vinden en die voorzorgen te nemen, die dit gevaar, zooveel aan ons staat, kunnen afwenden.

2°. Omdat er vele personen zijn, die niet in een gezin, maar op kamers wonen, en alzoo bij ziekte verzorging missen.

3°. Omdat veler woning, helaas, nog zoo beperkt en hygiënisch slecht ingericht is, dat men het lijden van den kranke verhoogt, door hem te midden van zulk een drukte en zulk een atmosfeer te laten liggen.

En 4°. omdat ook bij verpleging in huis vaak hulp van ziekenverpleegsters of ziekenverplegers noodig is, en deze alleen in een degelijk ziekenhuis de noodige oefening en ervaring kunnen opdoen.

Komt men nu tot de tweede vraag, of voor dit alles juist een *Gereformeerd* ziekenhuis noodig is, zoo beantwoorden wij ook die vraag bevestigend, en beginnen daarbij met te verwijzen naar wat Ds. Hulsebos onlangs sprak, en waarin vooral het onderstaande de aandacht verdient.

„Wij hebben nu met de roeping der Gereformeerden met het oog op de ziekenverzorging te doen.

Maar, zoo zal men zeggen: Is dit nu eene speciaal Gereformeerde roeping? Is de ziekenverzorging niet eene algemeen christelijke, laat staan menschelijke roeping?

Wij antwoorden: Welk Gereformeerd leerstuk of welke Gereformeerde roeping is ten slotte niet algemeen christelijk of moest eigenlijk niet door alle menschen worden erkend? Het is dan ook juist het zuiver-christelijke en onder en door de wonderen der genade zuiver-menschelijke, wat wij in het Gereformeerde zoeken en vinden en prijzen.

Gereformeerd te zijn, zegt dan ook nog al iets. De roeping der Gereformeerden met het oog op de ziekenverzorging is in den grond niet anders dan de roeping van den christen, en, welverstaan, de regel, dien God de Heere in zijn Woord het menschenkind stelt. Doch allen verstaan dat niet en weten dit niet, of nog niet.

En de Gereformeerden, de belijders van de gezuiverde Belijdenis der Waarheid, zijn in de eerste plaats (welk een voorrecht en eere!) verwaardigd deze roeping te betrachten en aan het licht te brengen.

Maar, is er dan waarlijk onderscheid? Het zal wel blijken, als wij het een en ander opmerken. Voor het oppervlakkige moge er veel gelijk zijn, in het wezen en in den wortel is er verschil. Ook hier geldt het: duo cum faciunt idem, non est idem, d. i.: wanneer twee hetzelfde doen, daarom is het nog niet hetzelfde. Neem b.v. de beschouwing van den kranken mensch. Wat is krankheid? Wat leert hier het Gereformeerd beginsel?

De mensch, de naar Gods beeld geschapene in ware gerechtigheid en heiligheid, door den zondeval van die oorspronkelijke gerechtigheid en heerlijkheid beroofd, is een kind des toorns, liggende midden in den dood, prooi van geestelijken, natuurlijken, eeuwigen dood. De doorwerking van het proces des doods evenwel wordt door God hier in dit heden nog in zijne algemeene genade gestuit. De ziekte is eene openbaring van dien dood, waaraan de naar ziel en lichaam van God afgevallen mensch is overgegeven. Voor wie in Christus is, is de staat en dies de verhouding anders. De prikkel des doods is uit zijn lijden door den Borg weggenomen.

Terwijl nu de barmhartigheden des Heeren bij de verzorging middellijk moeten worden toegepast in eene onbekrompene, verstandige, nauwlettende verpleging en verzorging, moet de kranke, onder blootlegging van zijnen staat, geroepen worden tot bekeering, tot bekeering, die alleen het werk van vrije genade, het werk des H. Geestes zijn kan. Is de kranke een wedergeborene, dan is de krankte: bezoeking .... tot meerdere ontdekking, tot beproeving des geloofs, tot meerdere heiliging. Hier is noodig de vaak zeer ternedergedrukten te onderwijzen aangaande de kenmerken des geloofs, aangaande de onveranderlijke trouw Gods, hen op te wekken tot belijdenis van zonden, hen te wijzen op de borggerechtigheid van Christus. Bij beiden is noodig het gebed overeenkomstig hunnen staat, om uitkomst uit de zondaarsnooden en, zoo het kan bestaan met Gods raad, ook om herstelling en uitredding des lichaams. Aan de eene zijde zal men hier dus vinden de nauwkeurigste zorge, een winste doen met de vorderingen der wetenschap, en wel, omdat het hier geldt den eisch des Heeren tot naastenliefde, omdat het is zijn schepsel; aan de andere zijde de rechte, niet ziekelijke of eenzijdige geestelijke verpleging.

Wien veel gegeven is, van dien zal veel geëischt worden. Er is een tijd geweest, de ouderen onder de vroeger christelijke Gereformeerden weten het nog wel, dat van Gereformeerde zijde wel eens aldus werd geredeneerd: Wij, Gereformeerden, hebben al zooveel te doen met onze kerk te onderhouden, dat wij veel van die zoogenaamde christelijke werkzaamheid maar moeten overlaten aan de mannen van het genootschap, die slechts enkele centen voor wat zij hun kerk noemen, hebben te offeren. Maar die stemmen zwegen weldra. De Gereformeerde religie is eene firma, die letterlijk in alles handelen moet en, wij voegen erbij, ook reeds in zeer veel met succes handel drijft. Zij heeft er ook het kapitaal toe in de beloftenissen Gods. Wij hebben roeping tot op politiek gebied toe. En dit alles moet niet in menschelijke hoogheid maar in christelijke bescheidenheid en gehoorzaamheid worden aanvaard, naarmate het de Heere oplegt, want ook hierin is orde.

Eerst de kerk, daarna de school, voorts de zending, dan de verpleging der ellendigen van allerlei aard. Telkens scheen het, alsof het in het aan de orde kumende nu ook alle kracht zou opgaan. Maar neen... nieuwe nooden, nieuwe werkkringen doen zich gelden, maar ook nieuwe hulpbronnen worden ontsloten door goddelijke Majesteit. Nu is het de Gereformeerde ziekenverpleging, die het geloof tot vernieuwde inspanning noodigt, en weest er verzekerd van, het zal hierbij nog niet blijven. Reeds hoorden wij van het hospitaal te Djocjocarta, van den arbeid onder de visschers op de Noordzee, van een kerkschip! Nog eens... meer dan roekeloos, dit alles in eigene kracht te aanvaarden, maar, als onze God het ons op de schouderen legt, dan is het tot blijdschap en eere!

De kleine groep van Calvinisten is in de zestiende eeuw door den Heere gebruikt, om op ieder gebied van ons volksleven den stempel te drukken van zijn Woord; als diezelfde God dat nu weder mocht willen doen, zal het u dan te veel zijn, wanneer Hij u tot zoo veelvondigen arbeid roept? Hij bekwaamt toch en de zaak is zijns, wiens is het goud en zilver..."

Natuurlijk moet dit punt nader uitgewerkt worden, en ook uit medisch oogpunt worden beschouwd, maar op zich zelf ligt er voor ons voldoende oorzaak in de omstandigheid, dat wie gevaarlijk krank is, niet enkel als een „ziek lichaam", maar als een „krank *mensch*" te beschouwen is, en dat het eisch is van het hart, om onder zulke toestanden in een omgeving en geestelijke atmosfeer te verkeeren, die in overeenstemming is met de gewaarwordingen van het hart.

Wel geven we toe, dat dit beste lang niet voor een ieder te bereiken is; dat velen in hun dorp of kleine stad wel met huislijke verpleging vrede *moeten* nemen; dat anderen geen ander hospitaal ter beschikking vinden, dan van algemeenen aard; en dat er in den eersten tijd niet aan te denken valt, om anders dan in zeer groote steden onzerzijds een eigen hospitaal te verkrijgen.

Eisch toch van het Gereformeerde beginsel is het, dat zulk een hospitaal niet een behulpsel zij, maar in alle opzichten de vergelijking met andere hospitalen kunne doorstaan.

Amsterdam is daarom stellig de eerst aangewezen plaats, maar we betwijfelen zeer, of Amsterdam in staat zal zijn, een groot hospitaal van zoo volledige en uitnemende inrichting als locale stichting in het leven te roepen.

Door veel trouwe liefde en toewijding bezit men thans te Amsterdam reeds een *Gereformeerde Ziekenverpleging*, die plaatselijk en voor vele gevallen, volstaan kan. Maar zal ze als een centrale inrichting voor heel het land kunnen werken, en aan ons ideaal beantwoorden, dan zou ze niet een kleine 30, maar minstens een 150 bedden moeten hebben, en niet in een gewoon huis moeten gevestigd zijn, maar haar intrek moeten kunnen nemen in een afzonderlijk daarvoor gebouwde stichting. En dit nu gaat zeer stellig de kracht te boven van een gemeente, die toch reeds verre boven haar kracht belast is.

Toch is het zaak, om allengs ook dezen nood van ons leven in te gaan denken, om niet maar onhandig een wild plan op tafel te werpen, maar allengs tot klaar en helder inzicht te geraken, tot juiste kennis der behoefte, alsook tot ontdekking van de middelen, en alzoo met langzamen maar vasten tred op het doel af te gaan.

Eeredienst.

XXX.

Nog twee aangelegenheden eischen voor den binnenbouw bespreking, t. w. de *Voorlezersplaats* en de *Bankenquaestie*.

Beginnen we met den Voorlezer,

De Voorlezer is thans in veel kerken geworden een buitenambtelijk helper, die iets boven de gemeente, maar dieper onder den Prediker geplaatst, „voorleest" en „voorzingt", en soms, als de Prediker onverwacht uitbleef of te laat kwam, aan de kerk bekendmakingen doet.

Ook geeft hij, als er een orgel is en bespeeld wordt, den organist het sein om in te zetten, door te drukken op een electrisch schelletje, of waar men nog ouderwetsch is ingericht, te trekken aan een ijzerdraad.

Dat „voorlezen" heeft gemeenlijk plaats niet *in*, maar *voor* en *buiten* den Dienst. Het pleegt aan te vangen zonder votum of gebed. En het strekt in de schatting der meesten uitsluitend om den ledigen tijd te vullen, als veel lieden reeds op hun plaats zitten te wachten en de prediker nog niet begon.

Zulk stilzitten leidt licht tot allerlei gesprek en gepraat. Vrijgelaten wordt dit al luider. Dit staat niet plechtig en leidt af.

En daarom laat men dan dien Voorlezer uit de Schrift voorlezen. Dan zitten de kerkgangers stil, ook al luisteren lang niet allen toe, en al zijn zij die het lezen werkelijk volgen op de vingers te tellen.

Ook dient herinnerd, dat in verreweg de meeste kerken die Voorlezer de „meester" was. Die leerde het dorp lezen en werd dus onderstéld zelf goed te kunnen lezen. En bovendien voor voorkomende gelegenheden was „meester" in veler oog altoos een man die getoond had, orde te kunnen houden.

Deze practijk nu, waaruit de plaats van het Voorlezersbankje vanzelf voortvloeide wekt ernstige bedenking.

Gelijk we reeds vroeger herinnerden droeg de *Lezing uit de Heilige Schrift* oudtijds een geheel ander karakter, en ze draagt dit nu nog b.v. in de kerk van Engeland.

Men achtte, dat een vergadering der geloovigen niet mocht gehouden worden, zonder dat, liefst èn uit het Oude èn het Nieuwe Testament, een stuk van zekeren omvang en dat een afgerond geheel vormde, onder de vergaderden werd voorgelezen. De keuze van dit stuk was niet aan den Prediker overgelaten, maar er bestond een vaste lijst, die voor elken Zondag in het jaar de voor te lezen kapittelen aangaf, en zulks met het doel, om elk jaar heel den hoofdinhoud der Heilige Schrift voor het oor der gemeente te brengen.

Deze practijk was vooral noodzakelijk in den tijd toen er nog geen gedrukte Bijbels bestonden, en het dus een witte raaf was, dat een rijk heer een eigen Bijbel in handschrift bezat, omdat zulk een handschrift peperduur was.

Voorlezing van de Heilige Schrift in het midden der gemeente, was destijds alzoo het hoofdmiddel, om kennisse van de Heilige Schrift te onderhouden.

Dienovereenkomstig geschiedde deze voorlezing dan ook altoos *in den Dienst*, als een *deel* van dien Dienst, en nu nog in de kerk van Engeland door een ambtsdrager.

Ware nu de ontstentenis van een eigen Bijbel in de huizen éénig motief voor deze voorlezing geweest, zoo zou ze, gelijk vanzelf spreekt, na de verspreiding van de gedrukte Bijbels, haar reden van bestaan verloren hebben.

Maar dit was niet het geval.

Nu nog bestaat onder ons Christenen de goede gewoonte, om waar men samenkomt saam een stuk uit Gods Woord te lezen, niet om zich in Schriftkennis te oefenen, maar om zich saam onder den indruk van het Woord Gods te plaatsen, en saam dat Woord te eeren.

En al heeft men ook dit overdreven en vaak werktuiglijk gemaakt, door ingang te verschaffen aan de meening, alsof geen vergadering van een kerkenraad, schoolbestuur of wat ook, goed liep, tenzij er eerst een „hoofdstuk" was gelezen, te ontkennen valt toch niet, dat in vergaderingen, die Godsvereering, gemeenschapsoefening en stichting bedoelen, zulk een voorlezing uit Gods Woord geheel op haar plaats is, en er zelfs een onmisbaar bestanddeel van uitmaakt.

Want wel kan men zeggen, dat de macht van Gods Woord ook in de prediking spreekt, maar ieder gevoelt toch, dat dit, waar prediking op *vrijen* tekst, soms van één half vers, in zwang is, de majesteit van de Schrift als Schrift niet genoegzaam tot haar recht komt.

Het moet uit dien hoofde toegegeven, dat naast de prediking, aan de lezing van de Schrift als zoodanig, een eigen zelfstandige plaats toekomt. Niet natuurlijk bij de verkeerde opvatting, alsof heel het kerkgaan het aanhooren van een preek bedoelde, en dat al het overige slechts franje is, maar wel bij de Gereformeerde opvattting van de godsdienstoefening als een samenkomst, een bijeenkomst, een vergadering van de geloovigen.

Doch dan spreekt het ook vanzelf, dat deze lezing niet met versnelden pas, even vóór den Dienst moet worden afgedaan, maar dat ze behoort plaats te grijpen *in den Dienst*, en als *deel* van den Dienst, zóó dat die Dienst zonder zulk een lezing onvolledig zou zijn.

Alzoo niet vóór het votum, maar *nadat* de vergadering geopend is.

Niet als iets dat vluchtig en in haast even wordt afgedaan, en alsof de eigenlijke Dienst pas begint als de Lezer zwijgt en de Dienaar begint; maar zóó dat eerst de vergadering geopend worde, en dat de lezing intrede op dat punt van den Dienst, waar ze de beste en rijkste uitwerking kan hebben.

Geen oogenblik mag de indruk gevestigd worden, alsof de lezing uit de Heilige Schrift een ondergeschikt karakter droeg, en alsof het lezen of uitspreken van de predikatie hier verre in waardij boven stond.

De Schrift als de onopgeloste, rechtstreeksche gave Gods, staat altoos hoog boven de prediking die door den altoos feilbaren mensch geschiedt.

En ook volgt hieruit, dat de lezing der Schrift niet, als ware ze van minder aanbelang, van de ambtsdragers op een buitenambtelijk persoon moet worden overgedragen, maar geschieden moet door de Opzieners.

Alleen ter onderscheiding is dan ook van oudsher de gewoonte ingevoerd, dat een ander zou prediken, en een ander zou lezen; gelijk nu nog in de kerk van Engeland de lezing zoo mogelijk altoos, evenals de prediking, door een Dienaar des Woords geschiedt.

Iets wat ook hier weêr niet werktuiglijk worde verstaan, alsof van dezen regel niet kon worden afgeweken. Is er in een dorpskerk niemand onder de Opzieners die stem, zin en tact voor openbaar lezen heeft, dan belet niets dat de Opzieners dit door een der broederen laten doen. Alleen maar wie dan leest, hebbe niet de rol van schoolmeester, noch die van een gehuurd persoon, maar trede op in zijn qualiteit als lid der vergadering.

De verkeerde opvatting is hier alleen ingeslopen door de gelijktijdige behoefte aan een *Voorzanger*.

Goed *voorlezen* is reeds een wezenlijke kunst, die lang niet ieder verstaat, maar voor*zingen* valt nog veel minder onder ieders bereik. Althans indien men daaronder niet enkel verstaat *inzetten*, maar *leiden*, en waar het misgaat, op den goeden weg terugbrengen.

Zulk een Voorzanger maakte men vroeger overbodig, en maakt men in andere landen nog overbodig, door een koor. Men noodigt dan de beste zangers en zangeressen in de gemeente uit, zich vooral te oefenen, en in de vergadering den zang te leiden. Iets waarover later meer zal te zeggen zijn, want het gezang der gemeente vergischt te zijner tijd breeder bespreking, maar waarvan nu alleen zij aangestipt, dat het bijna overal ten slotte er toe geleid heeft, om het eigenlijke gemeentegezang te doen verstommen.

Zulk een koor zingt dan zóó indrukwekkend, dat de gemeente gevoelt er niet meer mee mede te kunnen. Het schoone van den zang streelt en boeit het oor. Men gaat luisteren in plaats van zelf te zingen, en ten slotte schaft men dan, gelijk het Romeverging, heel het gemeentegezang af.

Dit is de oorzaak, waarom men onzerzijds met zulk een koor brak, en er den Voorzanger voor in de plaats stelde. Want wel kan ook hierbij het misbruik insluipen, en was schrijver dezes er te Genève, in de kerk waar eens Calvijn predikte, getuige van, hoe men als voorzanger zich meester had gemaakt van een der beroemdste kunstzangers, en hoe, als hij begon te zingen, de gemeente van haar plaats opstond, zich om hem verzamelde, en in stille bewondering naar zijn prachtigen zang luisterde, maar dit was en bleef uitzondering. Onder ons sloop althans *dit* kwaad niet in.

Maar wel dit andere kwaad, dat men, om de goedkoopte, Voorzanger en Voorlezer in één persoon vereenigde, en daar nu een Voorzanger uiteraard niets dan een instrumenteel „behulpsel" was, vloeide hieruit de onevenredigheid voort, dat men ook de lezing der Schrift als bijzaak ging beschouwen.

Betering hierin is dan ook alleen daardoor te verkrijgen, dat men het voorzingen en het lezen uit de Heilige Schrift als geheel onderscheiden bezigheden, onderscheide: dat de lezing der Heilige Schrift plaats grijpe bij voorkeur door een der Opzieners, en dat tot het voorzingen een der broederen worde uitgenoodigd, die daarvoor genoeg-